

Emil Spajić

KASNORIMSKA NEKROPOLA U SLADOJEVCIMA

Ciglana u Sladojevcima udaljena je oko 4 kilometra od Podravske Slatine i nalazi se tik uz cestu koja vodi iz P. Slatine u Viroviticu.

Sama ciglana nalazi se u ravnici koja se pruža na sjever sve do Drave dok joj se prema jugu nalazi zadnji obronak gorja Kupreša, na svega sto metara od samih kružnih peći. S toga mjesta koje se danas strmo ruši prema ravnici, odnosno prema radilištu ciglane, radnici iskapaju zemlju koja im služi kao sirovina za izradu opeka. Zemlja je praporasta i veoma dobra za proizvodnju, ali postaje sve masnija što dublje ponire, pa je na razini ravnice veoma masna i nepogodna za proizvodnju. Zbog toga je bilo potrebno da se dubinska zemlja miješa sa površinskom da bi se dobio dobar jednoličan kvalitet opeka. Da bi se taj posao obavio što ekonomičnije, odlučili su organi upravljanja da se s jednog dijela platoa, uz pomoć buldožera, skine jedan dio površinske zemlje i da je odmah ruši u dvorište ciglane. Kad je taj posao bio obavljan, radnici su primijetili da se u toj površinskoj zemlji nalaze dijelovi ljudskih skeleta, krhotine keramike, bakreni novci i po neki metalni predmet. To je izazvalo njihovu radoznanost, ali na žalost predmete nisu sačuvali.

O nalazima bio je obaviješten referent za prosvjetu i kulturu Općinske skupštine P. Slatina drug Venus Antun. Čim je primio obavijest, odmah je došao na ciglanu pa je ustanovio da je obavijest tačna i istinita. Stvar je shvatio ozbiljno, jer se i sam uvjerio da se uništava arheološki lokalitet i da ga treba zaštititi, odnosno spasiti od potpunog uništenja. O tome je odmah obavijestio Zavod za zaštitu spomenika u Zagrebu i Osijeku. Od Muzeja Slavonije u Osijeku zatražio je da kustosi pregledaju nalazište i ustanove značaj tog lokaliteta. Prema prvim nalazima na licu mjesta utvrđeno je da je taj lokalitet zapravo kasnorimska nekropola.

Pošto je cio plato bio ugrožen pa je od njega na žalost bio preostao vrlo malen dio, to je Općinska skupština P. Slatina donijela zaključak da se izvrši zaštitno iskapanje manjega opsega i da se na taj način spase bar ono što je još preostalo. Za taj posao osigurala je i financijska sredstva.

Zadatak je povjeren Muzeju Slavonije kao nadležnom muzeju, a iskapanje su izvršili kustos M. Bulat i viši kustos E. Spajić.

Mislimo da nije neskromno ako se ovom prilikom ukaže na zalaganje i razumijevanje druga Venusa čijom se zaslugom spasio, istina, manji dio nekropole, i na taj način je spašen dio historije toga kraja. Ovom prilikom

ističemo druga Venusa kao primjer suradnje između Općinske skupštine i Muzeja. Ubuduće bismo željeli da imademo što više ovakvih suradnika pa bi tada i naša nauka mogla brže istraživati, razrješavati i donositi naučne rezultate.

Plato prema sjeveru već je prije bio uništen iskapanjem i odvoženjem zemlje, dok je prema istoku uništen radom buldožera. Prema jugu i prema zapadu bio je netaknut. Zbog toga su načinjene sonde prema jugu i prema zapadu da bi se dobio pregled rasprostiranja nekropole na tom terenu. Međutim, sve su sonde bile negativne. Vjerojatno je da se još nekoliko grobova nalazi na južnoj strani platoa ali se tu nije ništa moglo poduzeti, jer se manja površina nalazi pod kukuruzom, a druga veća površina sva je obrasla grmljem i šibljem. U tome su gustižu, kako je već rečeno, načinjene sonde ali su sve bile negativne. T. I

Ostatak neuništenog dijela platoa podijeljen je na četiri kvadrata od kojih je svaki imao razmjer 5 x 5 metara. T. II

Predmeti koji su pronađeni u grobu nalaze se pod naslovom G. br. (grob broj), a predmeti koji su nađeni izvan groba pod nazivom I. br. (iskop broj).

Kod opisa novaca citirat ćemo avers (lice) i revers (naličje) svakog pojedinog novca. Uz to će se citirati i kovnice u kojima su kovani pod znakom:

Ako su avers ili revers tekstualno ili likovno potpuno isti ali su kovani u drugoj kovnici, opis se aversa ili reversa ne ponavlja, nego se donosi samo kovnica. Često se aversi ili reversi na prvi pogled ne razlikuju ali su oni u biti drugačiji. Ime vladara Konstansa može na novcu biti napisano kao Constans, dakle u neprekidnom nizu, ili pak Constan-s gdje je slovo s odijeljeno od ostalih slova. To isto vrijedi i za reverse. Tekst koji se nalazi u zagradi nedostaje na novcu zbog njegove slabe očuvanosti.

Osnovna je literatura za opis novaca Cohen: *Description historique des monnaies frappées sous l'Empire romain*. U citiranju, na pr. Coh,⁷ 423, 196 znači da se opisani novac nalazi u sedmoj knjizi, na stranici 432, pod rednim brojem 196.

I. br. 1

Odmah, još prvoga dana dok su radnici u kvadratu E iskapali zemlju, jedan je od njih pronašao izvan kvadrata jednu brončanu narukvicu, jedan bakreni rimski novac i jedno zrno od zelene staklene paste.

Ti su predmeti već prije bili izbačeni iz groba ili grobova koji su uništeni prilikom rada buldožera.

Brončana narukvica sa slobodnim krajevima. Promjer 4,5 cm. Jedan je završetak odlomljen dok je drugi ostao potpuno neoštećen. Krajevi su raskucani i po sredini ukrašeni paralelnim ispupčenjem u obliku crte. Ispred završetka narukvice nalazi se ukras u obliku pet poprečnih ispupčenih crta. Obruč je narukvice u obliku žice i neukrašen je. Okruglog je promjera. Debljina 2 mm. T. V, 1

Zrno od zelene staklene paste je oblika heksaedra. S drugim komadima nosio se oko vrata kao niska. Dužina 7 mm, promjer 5 mm. T. V, 2

Rimski bakreni novac veoma je loše sačuvan a natpis potpuno nedostaje. Samo je prema aversu moguće zaključiti da je novac kovao vladar iz porodice Konstantina.

G. br. 1

U kvadratu E u njegovu istočnom dijelu, nađen je grob koji se samo jednim dijelom nalazio u kvadratu. Zbog toga je proširen iskop kvadrata prema istoku u polublok B i pronađen je veoma loše očuvani skelet. Pronađene su kosti ruku, nogu i karlice. To je bilo dovoljno da se ustanovi orijentacija groba: Z-I. Na zapadu nalazila se glava i licem je bila okrenuta istoku. Ruke su bile položene na trbuh. Na desnoj ruci nađena je brončana narukvica. S lijeve strane glave nalazila se jedna posuda sa drškom, a između posude i glave nađeno je 8 komada bakrenih korodiranih novaca. Drugih priloga nije bilo. Dubina groba 0,60 m.

Brončana je narukvica potpuno ista kao što je i narukvica iz I. br. 1, samo joj je promjer nešto veći i iznosi 6 cm.

Vrč od gline sive boje. Načinjen je od pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska je površina izglaçana. Vrč je imao jedan držak koji polazi od polovice trbuha i dotiče se razvraćenog ušća ali ga jedva nadvisuje. Visina 15 cm, promjer ušća 8 cm, promjer prstenaste noge 5,5 cm. T. V, 3. i T. VII, 1

U grobu su nađeni ovi novci:

1. Av: DV CONSTANTI-NUS DT (sic!) AUGG
Rv: VN — MR Non Coh.
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, ženska figura okrenuta nadesno, rukom pridržava odjeću. T. IV, 1

|
—(—)MNA

2. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: FEL TEMP RE-PA(RATI) O Coh⁷, 446,44
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, vojnik okrenut nalijevo, kopljem probada neprijatelja koji je pao s konja. Vojnik na lijevoj ruci drži štit. T. IV, 2

|
—SMHA

3. Av: (DN CONSTA)-NS PF AUG
Rv: VOT XX-MULT XXX Coh⁷, 435,197
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, lovor vijenac u kojemu se nalazi napis reversa.

|
—SMNA

4. (DN CONSTA)-NS PF AUG
Rv: (V) O (T X) V-MULT XX Coh⁷, 434,196
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, lovor vijenac u kojemu se nalazi napis reversa.

|
—(—)

5. Av: CONSTA-NS PF AUG
Rv: (GLOR-IA) EXERC-ITUS Coh⁷, 413,54
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, dva vojnika s kacigom na glavi stoje jedan nasuprot drugome a između njih nalazi se legijski znak.

|
—(—)

Tri su novca potpuno nečitljiva, ali se prema liku na aversu mogu pripisati Konstantinovoj dinastiji.

G. br. 2

Sasvim u južnom dijelu bloka uz samu jaužnu pregradu koja je dijelila blok E od bloka F, pronađen je dobro očuvani skelet. Dubina groba bila je 0.52 metra. Orijentacija: Z—I. Desna ruka bila je položena na prsa a lijeva na trbuh, pa je u njoj pronađeno 7 komada bakrenih novaca. U visini desnog ramena nađen je željezni kolut. Drugih priloga nije bilo.

Željezni kolut, oštećen. Njegova se funkcija ne može ustanoviti jer nema nekih karakteristika upotrebe, pa je čak što više, mogao pripadati uz odjeću kao i uz konjsku opremu.

U grobu su pronađeni ovi novci:

1. Av: CONTAN-(TIUS PF AU) G
Rv: (VICTOR)IAE (D)D AUGG Q NN Coh⁷, 484,293
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, dvije božice pobjede idu jedna drugoj u susret, svaka drži vijenac uzdignut u visini glave i po jednu palminu grančicu.

|
— (—) —

2. Av: CONSTANTI-US PF AUG
Rv: GLOR-IA EXER-CITUS
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, dva vojnika s kacigom na glavi stoje nasuprot a između njih nalazi se legijski znak.

|
— (—) TS (—) —

3. Av: CONSTAN-(TIUS) PF AUG
Rv: (VICT) ORIAE DD AUGG (Q NN) Coh⁷, 484,293
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, isto kao i br. 1, ali se između božica nalazi jedna palma.

|
— (—) —

4. Av: (CONSTAN-TI) US PF AUG
Rv: VICTORIAE (DD AUGG Q) NN Coh⁷, 484,293
Potpuno isti kao što je i novac pod rednim brojem 1, samo što ovaj komad ima kovnički znak, a na reversu se između božica nalazi palma.

|
— (—) RQS (—) —

5. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN Coh⁷, 431,176

Av, glava okrenuta nadesno

Rv, dvije božice pobjede idu jedna drugoj u susret, svaka drži vijenac i palminu grančicu.

|
— SIS —

Dva su novca potpuno nečitljiva, ali se prema liku na aversu mogu pripisati Konstantinovoj dinastiji.

G. br. 3

U bloku E nešto sjevernije od groba br. 1, pronađen je grob u kojemu je bio skelet potpuno uništen, pa je od njega pronađeno samo nekoliko zuba. Grob je vjerojatno bio orijentiran Z-I. Nalazio se u dubini 0.60 metara. Na mjestu gdje se nalazila glava pronađene su dvije glinene posudice i dva bakrena korodirana novca. Drugih nalaza nije bilo.

Glineni vrč s jednim drškom. Fragmentiran. Nedostaje jedan dio vrata i ušće. Načinjen je od dobro pročišćene i crveno pečene zemlje. Vrč je s vanjske strane pocakljen. Držak polazi od sredine trbuha i dotiče se razvraćenog ušća, ali ga ne nadvisuje. Visina 18 cm, promjer prstenaste noge 6,5 cm T. V, 4.

Zdjelica, načinjena od pročišćene ali slabo počene zemlje. Djelomično crne a djelomično crvenkaste boje. Obod malo odebljan prema unutrašnjosti zdjelice. Visina 5 cm, promjer otvora 15 cm, promjer ravnoga dna 9 cm. T. VI, 1;

U grobu su pronađeni ovi novci:

1. Av: DN CONST (ANTIUS IUN) NOB C
Rv: PEL TEMP RE-P (ARATIO)

Coh⁸, 32,10

Av, glava okrenuta nadesno

Rv, vojnik okrenut nalijevo kopljem probada neprijatelja koji je pao s konja. Vojnik na lijevoj ruci drži štiti.

|
—
HSIS

2. Av: DN C(ONSTANTI)US NOB C
Rv, PEL TE(MP RE-PA)RATIO

Coh⁸, 33,16

Av, glava okrenuta na desno

Rv, isti kao i kod novca br. 1, pa se od njega razlikuje samo po radionici kovnice u kojoj je izrađen.

|
—
ASIS

G. br. 4

U kvadratu E u dubini od oko 0.65 m. pronađen je grob u kojemu se nalazio slabo očuvani skelet, pa je od njega pronađena samo lubanja i kosti ruku i nogu. Iz ovih ostataka nije se mogao donijeti zaključak o orijentaciji groba jer su sve kosti bile zajedno na jednom mjestu.

U ovom je grobu pronađeno 38 komada bakrenih korodiranih novaca. Drugih priloga nije bilo.

U grobu su pronađeni ovi novci:

1. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: PEL TEMP-REPARATIO

Coh⁷, 447,48

Av, vojnik okrenut nalijevo, drži štiti i probada kopljem neprijatelja koji je pao s konja.

|
—
(—)

2. Av: (DN CONS)TAN-TIUS PF AUG
Rv: PEL TEMP-REPARATIO

Coh⁷, 447,48

|
—
(—)

3. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: PEL TEMP-REPARATIO
Coh⁷, 447,48

$$\frac{|}{\text{SIS}}$$
4. Av: (DN CONSTAN)-TIUS PF AUG
Rv: (F)EL(TEMP)-RE(PARATIO)
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{(-)}$$
5. Av: DN CONSTAN-(TIU)S PF AUG
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{\text{ASIS}}$$
6. Av: DN CONSTAN-TIUS PF (AUG)
Rv: FEL TEMP-R(EPARATIO)O
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{\text{SISI}}$$
7. Av: (DN) CON(STAN)-TIU (S PF AUG)
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{\text{M} |}{\text{BSIS}}$$
8. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: FEL TEMP-(REP)ARATIO
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{(-)}$$
9. Av: D(N C)ONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{\text{ESIS}}$$
10. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: (F)EL T(EMP)-(REPA)RATIO
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{(-)}$$
11. Av: DN IULIAN-US NOB C
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁸ 45, 13
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, vojnik okrenut nalijevo, drži štit i probada kopljem neprijatelja koji je pao s konja.

$$\frac{|}{\text{ASIS}}$$
12. Av: DN CONSTANTIUS IUN NOB C
Rv, (FEL TEMP) REPARATIO
Coh,⁸ 32, 10
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, vojnik s kacigom na glavi okrenut nalijevo, kopljem probada neprijatelja koji je pao s konja.

$$\frac{\text{S} |}{\text{S}(-)}$$

13. Av: DN CONSTANTIUS IUN NOB C
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁸ 32, 10

$$\frac{|}{\text{SIS}}$$
14. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: FEL TE(MP-REPARATIO)
Coh,⁷ 447, 48

$$\frac{|}{\text{(—) SIS}}$$
15. Av: DN FL CL CONSTANTIUS NOB C
Rv: (FEL TEMP)-REPARATIO
Coh,⁸ 33, 11
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, vojnik s kacigom na glavi okrenut nalijevo, kopljem probada neprijatelja koji je pao s konja.

$$\frac{|}{\text{CONS}}$$
16. Av: DN IULIA-NUS NOB C
Rv: SPES REI-PUBLICAE (sic!)
Coh,⁸ 48, 42
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, vojnik s kacigom na glavi okrenut nalijevo, u desnoj ruci drži globus a u lijevoj koplje.

$$\frac{|}{\text{ASIRM}}$$
17. Av: DN(CONST)AN-TIUS PF AUG
Rv: SPES REI-PUBLICAE (sic!)
Coh,⁷ 468, 188
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, Konstancije u vojničkom odijelu okrenut nalijevo, u desnoj ruci drži globus a u lijevoj koplje.

$$\frac{\text{S} |}{\text{ASIRM}}$$
18. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: GLOR-IA EXER-CITUS
Coh,⁷ 413, 54
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, dva vojnika stoje nasuprot a između njih nalazi se legijksi znak.

$$\frac{|}{\text{SI (—)}}$$
19. Av: (DN FL CL CONSTAN)-TIUS NOB CAES
Rv: (FE)L TEMP-REPARATIO
Coh,⁸ 33, 11

$$\frac{|}{\text{(—)}}$$
20. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: SPES REI-PUBLICAE (sic!)
Coh,⁷ 468, 188

$$\frac{|}{\text{(—) S (—)}}$$
21. DN IULIA-NUS NOB C
(SPE)S REI-PUBL(ICE) (sic!)
Coh,⁸ 48, 42

$$\frac{|}{\text{(—)}}$$

22. DN IULIANU-S NOB C
FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁸ 45, 13
|
—
(—)
23. Av: (DN C)ONST(AN)-(S PF AUG)
Rv: VICTORIAE DD (AUGG) Q NN
Coh,⁷ 431, 176
|
—
(—) P
24. Av: DN CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh,⁷ 431, 179
HR |
—
( )
25. Av: DN CONSTAN-TI(US PF AUG)
Rv: (SPES REI)-PU(BLICE) (sic!)
Coh,⁷ 468, 188
|
—
(—)
26. Av: (DN CONSTAN)-TIUS PF AUG
Rv: FEL TEMP-(RE)PARA(TIO)
Coh,⁷ 447, 48
|
—
CONS
27. Av: (DN CONSTAN-TI)US PF AUG
Rv: (FEL TEMP-RE)PARATIO
Coh,⁷ 447, 48
|
—
(—)
28. DN CONSTAN-(S) PF AU(G)
Rv: SPES REI-PUBLIC(AE)
Coh,⁷ 420, 106
|
—
HSIS

Deset komada novaca potpuno je nečitljivo, ali se prema liku na aversu mogu pripisati Konstantinovoj dinastiji.

G. br. 5

U kvadratu F, u njegovom sjevernom dijelu, što će reći odmah uz sam rub južnog dijela kvadrata E, pronađen je grob s dobro očuvanim skeletom. Ruke su bile položene na trbuh. Orijentacija groba Z-I. Dubina groba 0.60 metara.

U visini lubanje, s njezine lijeve strane, pronađen je željezni klin, a s desne strane, dvije glinene posude i 44 komada bakrenih korodiranih novaca. Drugih priloga nije bilo.

Željezni klin s četvrtastom glavom, nedostaje mu šiljasti kraj. Tijelo je klina četvrtastog presjeka. Dužina 15 cm, stranica je u sredini klina 1 cm. T. VI, 2

Zdjelica s nogom. Načinjena je od pročišćene i dobro pečene zemlje. Crvenkaste je boje. Rub je veoma razvraćen i ravan s gornje strane. Unutar-nji je dio zdjelice pocakljen. Visina 6 cm, promjer otvora 10.5 cm, noge 4.5 cm. T. VI, 3; T. VII, 3

Lonac s ravnim dnom. Načinjen je od dobro pročišćene zemlje, ali je slabo i neujednačeno pečen. Crvenkaste i crnkaste boje. Vrat je malo razvraćen. Visina 15 cm, promjer otvora 14.5 cm, dna 9 cm. T. VI, 4

U grobu su nađeni ovi novci:

1. Av: CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: FEL TEMP-REPARATIO Coh,⁷ 446, 38
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, Konstancije gologlav u vojničkom odijelu gleda nalijevo, na desnoj ruci drži božicu pobjede a lijevom rukom drži vojničku zastavu. Desno od zastave nalazi se klečeći neprijatelj, zarobljenik.

ASIS

2. Av: DN VETR(AN)-IO PF AUG
Rv: VIRTUS-EXERCITUM Coh,⁸ 6, 12
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, Vetranije u vojničkom odijelu, gleda nalijevo. U desnoj ruci drži bojni znak a lijevom se rukom oslanja na štit.

TESO

3. Av: (CONS)TAN-TIUS (PF AUG)
Rv: VOT XX-MULT XXX Coh, 492, 335
Av, glava okrenuta nadesno
Rv, lovor vijenac u kojemu se nalazi napis reversa.

CONSO

4. Av: CONSTAN-TINOPOLIS
Rv: bez legende Coh,⁷ 326, 21
Av, glava žene s kacigom na glavi okrenuta nalijevo.
Rv, božica Pobjede okrenuta nalijevo. U desnoj ruci drži skiptar a lijevom se rukom oslanja na štit.

SMANI

5. Av: CONST(AN)-TINOPOLIS
Rv: bez legende Coh,⁷ 326, 21

SMTSA

6. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN Coh,⁷ 431, 176
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, dvije božice pobjede idu jedna drugoj u susret i svaka drži uvis podignut vijenac.

ASIS

7. Av: CONSTANS-(PF AUG)
Rv: VICTORIAE (DD) AUGG Q NN Coh,⁷ 431, 176

SMTS

8. Av: CONSTANS-(PF AUG)
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN Coh, 431, 176

SMTS

9. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD (AUGG Q NN) Coh,⁷ 431, 176
- |
— (—) Q (—) S
10. Av: DN CONSTA-NS (PF AUG)
Rv: FEL TEMP-REPARATIO Coh,⁷ 406, 9
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, Konstans u vojničkom odijelu okrenut nalijevo. U desno ruci drži kuglu na kojoj se nalazi Phoenix dok lijevom rukom drži vojnu zastavu. Pored zastave s desne strane sjedi božica pobjede.
- |
— OSIS
11. Av: CONSTAN-TINOPOLIS
Rv: bez legende Coh,⁷ 326, 21
- |
— SMKA
12. Av: FL DELMATIUS NOB C
Rv: GLORIA-EXER-CITUS Coh,⁷ 361, 4
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, dva vojnika stoje jedan nasuprot drugomu s kopljem u ruci. Između njih nalazi se vojnička zastava.
- |
— SMTSE
13. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICT(ORIAE DD) AUGG Q NN Coh,⁷ 431, 176
- |
— (—) SIS
14. Av: CONSTANTI-(US P)F AUG
Rv: (VICTORIAE DD A)UGG Q NN Coh,⁷ 484, 293
- |
— SMTSE
15. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: (VI)CTORIAE DD AUGG Q NN Coh,⁷ 431, 176
- |
— (—) SC (—)
16. Av: (CONSTA)-NS PF AUG
Rv: VOT XX-MULT XXX Coh,⁷ 435, 197
- |
— CON (—)
17. Av: (CON)STAN-S PF AUG
Rv: GLORIA-EXERC-ITUS Coh,⁷ 413, 54
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, dva vojnika s kacigom na glavi stoje jedan nasuprot drugomu, a između njih nalazi se bojni znak.
- |
— BSIS
18. Av: CONSTANTI-US PF AUG
Rv: (VICTORIA)E DD AUGG Q NN Coh,⁷ 484, 293
- |
— (—)

19. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh, 431, 176
|
—(—)SIS
20. Av: CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: VOT XX-MULT XXX
Coh,⁷ 492, 335
|
—SMANE
21. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh,⁷ 431, 176
HR |
—HSIS
22. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh,⁷ 431, 176
|
—SIS
23. Av: CONSTANTI-US PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh,⁷ 484, 293
|
—SMTSC
24. Av: CONSTANT-IUS PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh,⁷ 484, 293
|
—AQ(—)
25. Av: CONSTAN-(S PF AUG)
Rv: VICTORIAE(DD AUGG) Q NN
Coh,⁷ 431, 176
|
—AQS
26. Av: CONSTANTI-US P(F) AUG
Rv: (VICTORIAE D)D AUGG Q NN
Coh,⁷ 484, 293
: |
—(—)
27. Av: CONSTANT(I)-US PF AU(G)
Rv: VICTOR(IAE DD) AUGG Q NN
Coh,⁷ 484, 293
|
—ASIS
28. Av: (CONSTA)N-S PF AUG
Rv: GLO(R-IA EXER-CI)TUS
Coh,⁷ 412, 46
|
—IIII
29. Av: (CONSTANTI-U)S PF AUG
Rv: (VICTORIAE D)D (A)UGG Q NN
Coh,⁷ 484, 293
· |
—(—)
30. Av: CONSTANTI-NUS MAX
Rv: (GLORIA) EXER(CIT)U(S)
Av, glava okrenuta nadesno.
Coh,⁷ 256, 244

Rv, dva vojnika s kacigom na glavi stoje nasuprot a između njih nalazi se vojnička zastava.

|
— (—) —

31. Av: (CONSTAN)TI-US PF AUG
Rv: GLO(RIA ROMAN)ORUM Coh,⁷ 461, 139
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, Konstancije gologlav u vojničkom odijelu gleda nalijevo. U desnoj ruci drži vojnu zastavu a u lijevoj skiptar.

|
— HSIS —

32. Av: CONSTANT(I)-US PF AUG
Rv: GLOR-IA EXERC-ITUS Coh,⁷ 455, 99
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, dva vojnika s kacigom na glavi stoje nasuprot a između njih nalazi se bojni znak.

|
— SMHB —

33. Av: (DV CONSTANT(I)-(NUS) PT AUG(G)
Rv: (V) N — MR
Rv: (V)N — MR Coh,⁷ 313, 716
Av, glava okrenuta nadesno.
Rv, žena pridržava rukom odjeću.

|
— SMALR —

34. Av: (DV C)ONS(TAN)TI-NUS (PT AUGG)
Rv: (V)N — MR Coh,⁷ 313, 716

|
— (—) —

35. Av: (DV CONSTANTI-NUS) PT (A)UGG
Rv: (VN — MR) Coh,⁷ 313, 716

|
— (—) —

Devet je komada novaca potpuno nečitljivo, ali se prema liku na aversu mogu pripisati Konstantinovoj dinastiji.

G. br. 6

U jugozapadnom dijelu bloka F, pronađen je skelet dobro očuvan, u dubini od oko 0.60 met. Kostu su nogu nedostajale. Ruke ispružene. Orijentacija groba Z-I.

Pored ruke u visini zapešća pronađen je željezni nož dok su 12 komada bakrenih korodiranih novaca pronađeni u visini karlice. Drugih priloga nije bilo.

Željezni nož bez korica, savinut. Dužina je noža 14 cm, od toga je 5 cm. trn, dio na kojemu su nekada bile korice, širina je noža 3 cm. T. VI, 5

U grobu su nađeni ovi novci:

1. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: (FEL TEM)P RE-PARATIO Coh,⁷ 447, 48

S |
— TST —

2. Av: (DN CONSTA)N-TIUS PF AUG
Rv: (FEL) T(EMP RE)-PARATIO
Coh,⁷ 447, 48
|
ASIRM
3. Av: (DN CONST)AN-TIUS PF AUG
Rv: (FEL) TEMP-(RE)PARATIO
Coh,⁷ 447, 48
|
HSIRM
4. Av: (DN CONSTAN)-TIUS (PF AUG)
Rv: (FEL TEMP)-REPARATIO
Coh,⁷ 447, 48
|
(—)
5. Av: DN CONSTAN-TIUS PF AUG
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁷ 447, 48
|
ASISZ
6. Av: (DN CONSTANTIUS I)UN NOB C
Rv: FEL TEMP-REPARATIO
Coh,⁸ 32. 10
|
(—)
7. Av: CONSTANS-PF AUG
Rv: VICTOR-(IA) UGG Q N(N) (sic!)
Non Coh.
|
SMTS
8. Av: CONSTAN-S PF AUG
Rv: VICTORIAE DD AUGG Q NN
Coh,⁷ 431, 176
|
SIS
9. Av: (DN CONSTAN)-TIUS (PF AUG)
Rv: (FEL)TEMP (RE-PARA)TIO
Coh,⁷ 446, 38
|
(—)
10. Av: (DN CONSTA)NTIUS (IUN NOB C)
Rv: (F)EL (TEMP-REPARATIO)
Coh,⁸ 32, 10
|
(—)

Dva su novca potpuno nečitljiva, ali se prema liku na aversu mogu pripisati Konstantinovoj dinastiji.

G. br. 7

U kvadratu F, pronađen je grob koji se nalazio na udaljenosti od oko 1.80 cm sjeverno od groba br. 6.

Lubanja i ramena bila su izvan bloka, pa je ovaj bio proširen prema zapadu. Skelet je bio koso položen, tako da se lubanja nalazila tek 10 cm. ispod površine zemlje dok su noge bile u dubini od 30 cm. Ruke opružene uz tijelo. Skelet dobro očuvan. Orijehtacija JZ—SI.

Kako je već rečeno, lubanja se nalazila veoma plitko u zemlji, te joj je prilikom oranja kalota bila odrezana od ostalog dijela. S lijeve njezine strane nalazili su se ostaci glinenog lončića koji je također oranjem bio pre-

sječen, te mu je plug dijelove izvukao na površinu zemlje, tko zna kad, pa ih zbog toga nismo mogli ni sakupiti. Od lončića preostao je samo dio ravnoga dna i veoma malen dio trbuha. Posuda je bila načinjena od dobro pročišćene zemlje ali slabo i neujednačeno pečene. Crvenkaste i crnkaste boje.

Pošto su obrađeni blokovi E i F, pristupilo se iskapanju polublokova A, B, C i D. Posao je bio potpuno uzaludan jer su ovi polublokovi bili potpuno sterilni, osim polubloka B, u kojemu se djelomično, kako je to već rečeno, nalazio grob br. 1.

Da bi utvrdili rasprostiranje nekropole, pristupili smo sondiranju terena, pa smo povukli sonde na jugu tamo gdje nam je to teren dopuštao.

Sonda br. 1. Na udaljenosti od dva metra od bloka E prema zapadu iskopana je u bloku H sonda dužine 5 metara, širine 1.50 i dubine 1.20. Orijehtacija S-J. Sonda je bila potpuno sterilna.

Sonda br. 2. Na udaljenosti od 21 metra od bloka E prema zapadu, na samom obronku platoa, iskopana je sonda dužine 10 metara, širine 1.5 i dubine 1.40. Orijehtacija S-J. Sonda je bila potpuno sterilna.

Sonda br. 3. Na udaljenosti od 17 metara od bloka E prema jugozapadu iskopana je sonda dužine 5 metara, širine 1.50 i dubine 1.20. Orijehtacija S-J. Sonda je bila potpuno sterilna.

Sonda br. 4. Na udaljenosti od 29 metara od bloka E u jugozapadnom pravcu iskopana je sonda dužine 5 metara, širine 1.00 i dubine 1.30. Orijehtacija S-J. Sonda je bila potpuno sterilna. T. I

Ovom prikazu o izvršenom zaštitnom iskapanju nekropole kod Sladojevaca i analizi nađenih numismata, smatramo da je potrebno dodati i historijski prikaz cijele rimske epohe za Dioklecijana i dinastije Konstantina, da bi i nestručnjaci mogli sudjelovati u sagledavanju rezultata do kojih se došlo ma kako skromni oni bili.

Ako hoćemo govoriti o razdoblju kada je egzistirala ova nekropola, a to možemo zahvaljujući brojnim grobnim priložima novaca, moramo početi, htjeli mi to ili ne, od vremena vladavine Dioklecijana. To moramo zbog toga što se razdoblje od Dioklecijana pa nadalje, a ono obuhvaća i vrijeme kad su kovani pronađeni novci, sasvim razlikuje od prethodnog vremena.

Politički sistem do Dioklecijana, naziva se principatom. Po ovom sistemu imperator se nije smatrao za monarha, nego je kao prvi senator i prvi građanin imao najviši autoritet (auctoritas) a imao je posebna ovlaštenja. Istina, mnogi od tih imperatora često su vladali samovoljno, te su zbog njih članovi senata, patrijiciji i ostali građani gubili vlast, imetak i život. Imperatori se oslanjaju na vojsku a naročito na pretorijance, te ih različitim poklonima i darovima u novcu drže na svojoj strani. Međutim, mnogi su imperatori gubili glavu baš od tih nezadovoljnih vojnika ili pretorijanaca.

Dioklecijan prekida sa starim sistemom. Istina, da je već i prije njega bilo pojedinačnih pokušaja imperatora, koji su željeli bilo terorom ili reformama u vojsci, zakonodavstvu, financijama itd., prigrabili svu vlast. Dioklecijan je te pokušaje nastavio i završio. Senat je potpuno ostao bez vlasti i utjecaja na državne poslove. Novo formirani dvorski savjet (consistorium sacrum) sada ima vlast ili bolje rečeno to je samo savjetodavno tijelo Dioklecijana i ono rješava problematiku koja se postavlja pred njega. Istina, Senat i dalje postoji, ali kao institucija gubi svako političko značenje i utjecaj koji je imao do Dioklecijana. Moramo znati da su ga već i prijašnji impe-

ratori sputavali i po malo mu oduzimali vlast, ali je do Dioklecijana ipak zadržao bar neke prerogative. Sada sve to nestaje pa se bavi samo nižerazrednim poslovima kao što su javne priredbe, obaveze senatora itd. Ali čak i sve to mora ići na odobrenje augustu.

Najvažnija reforma koju uvodi Dioklecijan jest dominat. Država je podijeljena na dva dijela te u svakome dijelu samostalno vlada po jedan august. Svaki august ima svog pomagača, cezara. Svaki je cesar gotovo samostalan vladar u svom dijelu države, te ima svoju vojsku, financije, dvor itd. Oni su uz tribunsku i vojničku vlast uživali sve počasti vladara. Ipak se oni nalaze pod vlašću augusta pa će u svoje vrijeme kao baštinici naslijediti augusta. Time je uspostavljena četverovladavina (tetrarhia). Dioklecijan je sada gospodar (dominus) prema svim svojim podanicima bez obzira na porijeklo i službe koje vrše. Sada se podražava čak i ceremonijal koji je bio uobičajen na istočnim dvorovima, pa se pada ničice pred augustom koji je gospodin.

Uspostavljanje tetrarhije, sputavanje Senata, razdvajanje državnih i vojnih poslova, ograničavanje prevelike vlasti u rukama pojedinaca sve je to bilo zbog toga da bi imperij bio što sigurniji i jači. Nadajući se da će podjelom vlasti na jednakopravne upravljače tj. auguste i cezare, kao i nasljednim sistemom onemogućiti pojedince da prigrabe previše vlasti i time izbjeci česte pojave samovladara koji su potresali imperijem izazivajući građanske ratove. Sve u cilju osiguranja državne vlasti, potpuno je odijelio građanske poslove od vojničkih, pa čak i oni vojnici koji su morali vršiti neke građanske dužnosti morali su napustiti vojsku, sve u namjeri, kako je rečeno, da bi spriječio pojedince da prigrabe vlast. Uz to je provodio i reforme u vojsci, sudstvu, trgovini, financijskim poslovima i religiji.

Uredivši birokratski aparat upravljanja, morao je provesti i financijsku reformu, jer je taj glomazni aparat zahtijevao i velike novčane izdatke. I ne samo zbog toga. Trgovina je još prije Dioklecijana bila u stalnom opadanju jer je kurzirajući novac sve više gubio vrijednost, a uz to je u opticaju bilo i krivotvoreni srebrni i zlatni novac. Zbog toga je Dioklecijan uveo u promet srebrni i zlatni novac veće težine i boljeg sastava. Međutim, novčanu je reformu dovršio tek Konstantin.

Pošto je izvršio novu teritorijalnu podjelu imperija na dijeceze i pokrajine, Italija je izgubila vodeću ulogu. Ovom podjelom i opet su nastale mnoge nove ustanove s brojnim činovnicima i zahtjevima za novim financijskim sredstvima. Dioklecijan je dao da se izvrši nova klasifikacija obradivog zemljišta i voćnjaka pa je na njih uveo povećane poreze. Novom porezu, zemljarini podliježe i Italija, te ju je time Dioklecijan stavio u rang obične provincije. Pored toga uvodi i nove namete kao što je carina na svu uvezenu robu (do tada se plaćala carina samo na luksuzne predmete) a sve to s namjerom da priskrbi sredstva za ogroman i veoma skupi državni birokratski aparat.

Nakon nasilne smrti Numerijanove izaberu vojskovođe 284. godine za vladara Dioklecijana (Caius Aurelius Valerius Diocletianus), ne obazirući se mnogo na Karina koji je već vladao. Pošto su se suparnici sukobili u bitki koja je trebala odlučiti o daljoj vlasti u imperiju, kako donosi Eutropije, Karin je bio ubijen od jednog svog oficira za vrijeme bitke. Dioklecijan je ostao pobjednik.

Učvrstivši svoju vlast Dioklecijan je 285. godine postavio svog vojskovođu Maksimijana (Marcus Aurelius Valerius Maximianus) za suvladara,

s tim da obojica imaju iste ovlasti, svaki u svom dijelu države. Ipak je Dioklecijan zadržao veći autoritet i utjecaj na sve državne poslove. Dioklecijan ima pridjevak Iovius, a Maksimijan Herculus. Dakle, Dioklecijan nosi ime glavnog državnog božanstva Jupitera a Maksimijan Herkula. I još nešto, Dioklecijan je dominus senior.

Dioklecijan je istočni dio države zadržao za sebe dok je Zapad prepustio Maksimijanu. Od godine 293. svaki od augusta ima pomoćnika koji nosi naziv cesar. Cesar ima gotovo istovjetnu vlast u svojem dijelu države kao i august.

Maksimijan je za cezara izabrao Konstancija Hlora (Marcus Flavius Valerius Constantius), dok je Dioklecijan postavio cezara Galerija (Caius Galerius Valerius Maximianus). Da bi vlast bila što čvršća, a između augusta i cezara što veća sloga, stupili su u međusobne porodične veze. Dioklecijan je posinio Galerija i dao mu svoju kćer za ženu. Maksimijan je to isto učinio s Konstancijem Hlorom.

Niti jedan august niti cesar nije uzeo Rim za svoje sjedište. Dioklecijan je u Nikomediji, Galerije u Sirmiumu (Sr. Mitrovica), Maksimijan u Mediolanumu (Milano), a Konstancije Hlor u Augusta Treverorum (Trijer) a kasnije kad je osvojio Britaniju, i u Eboracumu (York). Rim premda se i nadalje smatrao glavnim gradom, nije više sijelo augusta, pa je i time izgubio pređašnje političko značenje.

Dioklecijan je bio donio propis da se augusti moraju odreći vlasti nakon dvadeset godina vladanja. To je i učinio te su se oba augusta odrekla vlasti 303. godine Augustima su postali dosadašnji cesari Konstancije Hlor i Galerije, a za cezare postavljeni su Maksimin Daza (Caius Flavius Valerius Maximianus Daza) u dijelu Galerijeve države, dok je u dijelu Konstancija Hlora bio postavljen Flavije Sever (Falerius Severus).

Dioklecijan je učinio sve što je bilo u njegovoj moći da spasi rimsku državu i ukloni veliku krizu u koju je dospjela zbog robovlasničkog uređenja. On je izvršio reorganizaciju države, koju doduše nije dovršio i doveo do kraja, odbranio i učvrstio granice i uveo neograničenu carsku vlast. Ovim reformama uspio je Dioklecijan da uspori propast rimskog imperija, ali je nije mogao sasvim ukloniti ili zaustaviti.

Odmah nakon Dioklecijanova i Maksimijanova odstupanja s vlasti, vidjelo se ljuljanje Dioklecijanovih ideja i zakona. Prvo potresoše državom sinovi augusta Konstancija i Maksimijana.

Nakon što je Konstancije Hlor umro 306. god. u Britaniji, legije odmah proglase Konstantina za augusta. On primi izbor. Međutim, Konstantin je veoma dobro znao da time narušava osnovno načelo Dioklecijana i da će Galerije biti protiv toga izbora. Zbog toga pošalje opravdanje Galeriju da to nije učinio svojom željom i voljom. Galerije se umiri i postavi ga za cezara, a Severa za augusta.

Rimski senat, pretorijanci i Rimljani bili su uvrijeđeni i ogorčeni na Galerija jer je želio da provede Dioklecijanove reforme, odnosno da oporezuje Italiju i Rim, te izaberu za augusta Maksencija (Marcus Aurelius Valerius Maxentius), sina starog augusta Maksimijana. Sada su postojala šestorica vladara. Zbog toga naredi Galerije Severu da uguši pobunu i da sredi prilike u Italiji. Budući da su Rimljani i narodi Italije bili na strani Maksencija, čim se Sever pojavio u Italiji, jedan ga dio legija ostavi, našto se Sever preda i naskoro izgubi život 307. godine.

Galerije i nakon svoga neuspjelog pohoda na Italiju sazove sastanak svih vladara u Karnuntumu. Ovamo dođe i Maksimijan, pošto se zavadio sa sinom Maksencijem. Galerije u Karnuntumu imenova za augusta Licinija (Valerius Licinianus Licinius), 307. godine. U tom prekorednom postavljanju Licinija za augusta, cesar Maksencije našao je opravdanje pa se i on proglasi augustom. Ovim činom bi Galerije prisiljen da i cezara Konstantina proglasi augustom. Sada su postojala četiri priznata augusta, peti je Maksencije, a kao šesti javlja se i Maksimijan koji pokušava oduzeti zemlje zetu Konstantinu (Konstantin je bio oženio Faustu, kćer Maksimijana). Konstantin brzo s njim obračuna te mu se Maksimijan predao, a za kratko vrijeme 308. godine je i umro. Napeto se stanje u rimskom imperiju nastavilo. Te se iste godine u Africi proglasi za augusta Aleksandar (308—311). Godine 311. umre Galerije, pa se oko prvenstva i nasljeđa suprotstave jedan drugom Maksimin i Licinije. I opet je zaprijetio građanski rat. Nakon podjele teritorija ipak se nekako sporazumješe, ali zato plane rat na Zapadu između Konstantina i Maksencija.

Pošto je Konstantin u nekoliko mahova potukao Germane i time osigurao zaleđe Galije i sklopio savez s Licinijem, ozbiljno se spremao na obračun s Maksencijem, legije je izvježbao neprekidnim ratovima i poboljšao vojnu organizaciju. I ako je vojska Maksencijeva bila brojčano jača, ne čekajući legije Licinijeve Konstantin prijeđe Alpe i upadne u Italiju. Nakon nekoliko bojeva osvoji Gornju Italiju, te mu bi put prema Rimu otvoren. Legije se sudariše ispred Rima 312 godine, kod milvijskog mosta (pons Milvius). Maksencijeve su legije bile razbijene, a sam se Maksencije prilikom bijega s bojišta udavi u Tibru. Ušavši u Rim Konstantin raspusti pretorijance, predstavi se senatu i ako mu nije priznavao nikakva prava.

Nakon poraza Maksencija njegov saveznik Maksimin požuri se da iskoristi odsustvo Licinija koji se s legijama nalazio u Italiji. Zauze Bizant i Herakleju te pođe prema Adrijanopolju. Međutim, ovdje već zatekne Licinija. U odlučnoj borbi, 313. godine, bio je Maksimin poražen. Nakon uzmaka u Aziju uskoro je umro.

Sada ostadoše samo još dva augusta, Konstantin i Licinije. Te iste 313. godine proglase ediktom u Milanu ravnopravnost kršćanske religije, te su od sada kršćani imali ista prava kao i pristalice drugih religija. To je za kršćane bio veliki dobitak.

Već iduće godine došlo je do napetih odnosa zbog podjele teritorija. Godine 314. sukobe se legije kod Vinkovaca (Cibalae). Nakon bitke, za koju jedni smatraju da je pobijedio Konstantin, a drugi da je bila neodlučna, Licinije se povuče s vojskom na jug, te dočeka Konstantina kod Adrijanopolja. Nakon bitke, koja je vjerojatno opet bila neodlučna, dođe do sporazuma protivnika. Na zahtjev Konstantinov Licinije odstupi sav svoj dio teritorija u Evropi osim Trakije i obala Crnog mora, te otpusti svoga suvladara Valensa (Aurelius Valerius Valens) za kojega neznamo da li je bio cesar ili august, premda na novcima koje je on kovao avers počinje sa IMP (imperator). Kasnije, godine 317. augusti prema sporazumu proglase za cezare svoje sinove, Konstantin Krispa (Flavius Iulius Crispus), a Licinije Licinijana (Flavius Valerius Constantinus Licinianus Licinius).

Konstantinov sin Krispo vodio je uspješne ratove s Germanima, a Konstantin s Gotima koji su bili provalili u Meziju i Trakiju. Vodeći borbe, Kon-

stantin je vježbao svoje legije sa krajnjim ciljem, obračun s Licinijem. To se i dogodilo 323. godine. Obje se vojske nadoše nasuprot pred Adrijanopoljem. Nakon poraza Licinije se povukao u Bizant, a nakon pomorskog poraza uzmakne u Aziju. Svog komandanta Martinijana (Marcus Martinianus) imenova svojim suvladarom. Napokon, sve više uzmičući pred Konstantinom preda se u Nikomediji. Konstantin ga u početku zatoči u Tesaloniki, ali ga već iduće 324. godine pogubi. Njegov suvladar Martinijan bi pogubljen nakon izgubljene bitke još 323. godine. Sada je Konstantin kao august ostao jedini u cijeloj državi rimskoj.

Sav rad i djelatnost Konstantina bila je upravljena na jačanje države i svoje vlasti, pa je uložio sve svoje državničke i vojničke sposobnosti da to ostvari. U borbi oko prevlasti vjerska je problematika igrala veliku ulogu u imperiju. To je veoma dobro shvatio. I ako nije bio kršćanin (krstio se tek pred smrt) pokazao se kao veliki zaštitnik kršćanstva i opet iz računice. U rimskom se imperiju kršćanstvo sve više širilo, te su kršćani postajali sve brojniji i sve važniji faktor. Njihovo uvjerenje koje je išlo do fanatizma vješto je kanalizirao prema svojim ciljevima i željama. Poslije Milanskog edikta kršćanska je religija postala dominantna, pa je i Konstantin među dvorskim činovništvom imao kršćana kao i pripadnika stare rimske religije. Gledao je da i jedni i drugi rade za njegov račun. Da bi i mase kršćana koje su se nalazile u legijama pridobio da se bore i brane imperij, dao je na bojne znakove postaviti, kako kaže Euzebije, znak u obliku križa s kosim hastama. To je zadovoljilo kršćane, jer su mislili da se bore pod znakom križa, a pripadnike rimske i ostalih religija također, jer su u tome zakonu vidjeli obilježje sunčanog boga.

Konstantin je direktno ulazio i u problematiku oko različitih crkvenih nesuglasica koje su postojale u samom krilu Crkve kao odraz socijalne borbe koja je vođena nemilosrdno. Konstantin je na to gledao kao na državne poslove, pa je sazivao koncile da bi se stvari razjasnile sve zbog sigurnosti države. On se zapravo osjećao kao vladar i kao najmjerodavnija ličnost za pitanja religije kako kršćanske, tako i starorimske, te još uvijek nosi naziv pontifex maximus, jer je i bio vrhovni svećenik. Čak i na novcima ogledala se politika Konstantinova. Pored likova rimskih bogova, Jupitera, Viktorije, Marsa i drugih, na reversima se pojavljuje i oznaka kršćana, križ. Ima pojedinih kovanja gdje se na istom novcu pojavljuju zajedno simboli i jedne i druge religije.

Konstantin je nastavio i Dioklecijanove reforme, ali i opet nešto modificirane. Zadržavajući administrativnu podjelu na dijeceze i provincije, Konstantin je imperij podijelio i na prefektore: Istok, Iliriju, Italiju i Galiju. Civilnu je vlast potpuno i definitivno odijelio od vojne. Prefekti su bili civilni upravljači, magistri militum vojni komandanti. I reformu vojske proveo je do kraja. Pretorijanske su čete potpuno ukinute, a vojska je podijeljena na pokretne jedinice i pogranične. Time je dobio u organizaciji odbrane granica, jer dok su jedne bile stalne, druge, pokretne, mogle su im brzo dolaziti u pomoć. Umjesto pretorijanaca osnovao je dvorske jedinice (domestici, protectores).

Ediktima iz godine 316., 323. i 332. potpuno je vezao za grad i zemlju mjesno stanovništvo. Kurijalima, najvišim gradskim patricijima, zabranjeno je da napuštaju grad, te im je time onemogućeno da se prihvate neke civilne ili vojne karijere izvan svoga rodnog grada. To je ujedno značilo da je kuri-

jalna obaveza postala nasljedna, ali uz velike obaveze kako prema svom gradu, tako i prema potraživanjima imperija. Također je bilo zabranjeno prelaženje kolona s jednog posjeda na drugi, i to veoma strogo, uz kažnjavanje kako kolona, tako isto i onoga tko ga je prihvatio. Da bi osnažio trgovinu i obrt, propisao je da obrtnici moraju pripadati jednom od kolegija, pa se o načinu proizvodnje, kvaliteta i cijenama vodilo strogo računa.

Još od Dioklecijana grad Rim izgubio je svoj pređašnji značaj. Nastavljajući Dioklecijanovu politiku, ali i vodeći računa o stratezijskim zahtjevima, jer imperiju je prijetila najveća opasnost s Istoka, odlučio da sagradi novu prijestolnicu. Izbor je pao na staru grčku koloniju Bizant koji se nalazio na raskrsnici Evrope i Azije. S gradnjom se započelo 324. godine, a već 330. godine grad je bio završen. Opasan je zidinama dužine 23 kilometra. Ukrašen je mnogim monumentalnim građevinama kao što su vladarski dvor, terme, ogroman forum, hipodrom itd. Konstantin je dao prenijeti u novi grad, koji se počeo nazivati Constantinopolis, umjetnička djela iz cijelog imperija, pa čak i iz samog Rima. I u podizanju grada, koji je bio isto tako na sedam brežuljaka kao i Rim, ogleda se diplomatska aktivnost Konstantina, jer je on gradeći kršćanske crkve podizao i hramove rimskim bogovima.

Godine 335. podijeli Konstantin imperij svojim nasljednicima, sinovima Konstantinu II, Konstansu i Konstanciju II, te nećacima Delmaciju i Hanibalijanu. Konstantin II (Flavius Claudius Iulius Constantinus) dobio je Španjolsku, Galiju i Britaniju, Konstancije II (Flavius Iulius Valerius Constantius) Aziju, Siriju i Egipat, a Konstans (Flavius Iulius Constans) Italiju, Iliriju i Afriku. Trakiju, Makedoniju i Ahaju dobio je nećak Delmacije (Flavius Iulius Delmatius), a Pont, Kapadokiju i Malu Armeniju drugi nećak Hanibalijan (Flavius Hannibalianus).

Konstantin je još zaželio da prije smrti skrši moć perzijsku, ali taj rat ne završi, te umre 337. godine i bi sahranjen u Constantinopolisu.

Konstantinovi sinovi nisu bili zadovoljni što su vlast dijelili s Delmacijem i Hanibalijanom. Na zajedničkom sastanku Flavijevaca koji je održan u Constantinopolisu bijahu ubijeni mnogobrojni rođaci i naravno, Delmacije i Hanibalijan. Jedino ostadoše pošteđeni Gall i Julijan. Prvi je imao 12 a drugi 6 godina. Sada ostadoše samo tri sina Konstantinova koji su držali svu vlast u rimskoj državi. Tek nakon toga uzeše naslov augusta. Pošto su iduće 338. godine podijelili državu, te Konstantin II dobi Galiju, Hispaniju i Britaniju, Konstans Italiju, Ilirik, Afriku i Trakiju, te Konstancije II čitav Istok, između braće otpoče borba zbog prevlasti, odnosno preotimanja pojedinih dijelova države. Prvo izbi sukob između Konstantina II i Konstansa. Dok je Konstans vodio borbe u Dakiji, Konstantin II prijeđe Alpe, zauzme sjevernu Italiju i dopre do Akvileje. Međutim Konstans je ovamo već prispio. Dođe do odlučne bitke, 340. godine, u kojoj je Konstantin II bio poražen pa je i sam u borbi pao. Konstancije koji je bio zabavljen na Istoku nije se uopće u tu borbu miješao, nego je što više sav teritorij Konstantina II bez riječi prepustio Konstansu. Sada se našlo gotovo dvije trećine rimske države pod vlašću Konstansa, odnosno čitav Zapadni dio rimskog carstva. Dok ga je još štitila očeva slava, nitko se nije bunio protiv njega i ako je zapustio najvažnije državne poslove i vojsku.

Svojom smjelošću i hrabrošću isticao se komandant Konstantinove tjelesne garde Magnencije (Flavius Magnus Magnentius). On je bio pridobio za sebe vojsku, činovnike i patricije, pa se 350. godine proglasi za augusta.

Kad je za to saznao Konstans koji se nalazio u lovu dade se u bijeg, ali bi uhvaćen i pogubljen.

Italija i Galija priznavale su Magnencija, ali legije u Iliriku te iste godine proglase za augusta starog vojskovođu Vetranija. On je otpočeo vojnu karijeru još pod Konstantinom, a poslije njegove smrti nastavio ju je pod Konstansom. Na nagovor sestre Konstancija II Konstantine primio je naslov augusta. Konstancije II ga je priznao i poslao mu grimiz. Ilirik je u tome momentu zauzimaio veoma važno strateško područje jer se nalazio između Konstancija II i Magnencija. Zbog toga su ga obojica željela privući na svoju stranu. Vetranije se ipak opredjelio za Konstancija II, te s vojskom krene u susret Konstanciju II koji je vodio svoje legije na Balkan. Susretoše se u Serdici (Sofija) i produžiše zajedno do Naisusa (Niš). Za to vrijeme je Konstancije II nešto slavom svoga oca, nešto bogatim darivanjem novaca pridobio ilirske legije, pa se Vetranio 25. XII 350. godine odrekne grimiza. Konstancije II pošalje ga u Brusu u Bitiniji gdje je proživio u miru još 6 godina.

Magnencije se također spremio za obračun. Zbog toga Nepotijana (Flavius Iulius Nepotianus Constantinus) koji se bio proglasio za augusta u Rimu 350. godine, Magnencije sruši s vlasti nakon vladavine od 28 dana a time sebi opet podloži Italiju. Svoju braću Decencija (Magnus Decentius) i Desiderija imenovao je 351. godine za cezare. Prvi dobi na upravu Italiju a drugi Galiju.

Konstancije II želeći zadržati pod svojom kontrolom teren između Save i Drave, pojača vojnu posadu u gradovima Sirmiumu, Mursi i Sisciji, a sam sa glavninom vojske zauze položaje u blizini Vinkovaca, vjerovatno u okolici ceste koja je išla iz Sirmiuma u Mursu (iz Sr. Mitrovice u Osijek). Magnencije uzalud je pokušavao da sa svojim legijama probije čvrste položaje Konstancija II. Da podigne moral legijama, opkoli Sisciju i zauzme je. Konstancije II imajući pak na umu odugovlačenje rata da bi time pridobio protivničke legije, ponudi pregovore ali Magnencije to odbije. No vrijeme je ipak odmicalo i približavala se jesen. Zbog toga Magnencije odluči da još zauzme Mursu. Legije koje su bile u Mursi pružiše ogorčen otpor sve dok ne prispije i Konstancije II pod Mursu sa svojim legijama. Tada 28. VII 351. godine dođe do ogorčene borbe, te Magnencije bi poražen. Povukavši se sve do Alpa s namjerom da bar brani Galiju, sazna o pobuni protiv svoga brata Decencija. Vidjevši da mu i Galija izmiče, ubije svoju majku i brata Desiderija a sam se baci na mač. Tako je 353. godine, pošto se i Decencije ubio, ostao Konstancije II kao samovladar u cijelom rimskom imperiju.

Još 351. godine Konstancije II imenovao je Gala (Flavius Claudius Iulius Constantius Gallus) za cezara i predao mu je na upravu, uz izvjesna ograničenja, Istok. Međutim Galo koji se nije baš naročito brinuo o upravljanju, pa se njegova žena Konstantina, sestra augusta Konstancija II, miješala u stvari uprave, nije dugo vršio vlast. Vječito sumnjičavi Konstancije II ga 354. godine pozove k sebi na dogovor. Kad je stigao u Pulu bi izveden pred sud i pogubljen.

Silvan (Flavius Sylvanus), prokušani vojskovođa (magister peditum) koji je učestvovao i u bitki kod Murse, dobio je zadatak da brani Galiju. Kad ga je Konstancije II, uvijek sumnjičavi, pozvao u Milano na svoj dvor na dogovor, ovaj se bojeći se za svoj život, proglasi 355. godine za augusta. Vladao je nepunih mjesec dana, jer su ga iste legije koje su ga proglasile za augusta, sada podmićene od Konstancija II, ubile.

Ova komešanja u rimskom imperiju, a naročito u Galiji, ohrabrila su germanska plemena i ona su počela ugrožavati Galiju. Zbog toga bio je Konstancije II prisiljen da za cezara imenuje Julijana (Flavius Claudius Iulianus), brata smaknutog Gala. Da bi ga što bolje privezao za sebe, oženio ga je svojom sestrom Helenom. Nakon prvih uspjeha u suzbijanju Germana Konstancije II 357. godine mu preda i vrhovnu komandu nad legijama koja mu je do tada bila uskraćena. Julijan se pokaza kao dobar organizator i vojskovođa. On je Galiju potpuno oslobodio od neprijatelja, pa je opet zavladao red i sigurnost. Obnovio je opet trgovinu, obrte i promet. Za vrijeme mira često je boravio u Luteciji (Paris) na sjajnom dvoru okružen državicima, vojskovođama i filozofima. Pobjede Julijanove i uspostavljanje reda u Galiji podsticale su urođenu sumnjičavost Konstancijevu.

Kad je zaveden red u Galiji, nastadoše zapleti na Istoku. Godine 359. prijeđe Sapor rimske međe i otpoče osvajanja. To isto učini i iduće 360. godine. Konstanciju II ne preosta ništa drugo nego da sam povede legije protiv neprijatelja. Zbog toga, a i da bi oslabio Julijana, zatraži njegove najbolje legije. Te su legije bile regrutovane od Germana kojima se nije htjelo ići na Istok. Zbog toga proglase Julijana za augusta. Premda se Konstancije II tome imenovanju protivio i uputio prijekor legijama, one nisu opozvale imenovanje. Konstancije II koji je i inače bio veoma nepovjerljiv, potcjenivši germanske legije, nastavi rat na Istoku.

Julijan koji je veoma dobro poznao karakter Konstancijev, osigura Galiju i pokrenu legije. Jedan dio legija prešao je Alpe i pošao Gornjom Italijom, drugi dio Recijom i Norikom, a treći dio sam povede u Podunavlje. Panoniju je osvojio bez otpora, Sirmium ga primi otvorivši mu vrata. Sada povede legije dalje i opsjedne Naissus. Kad je za događaje saznao Konstancije II, krene u Evropu. Idući u susret Julijanu, iznenada umre 3. studenog 361. godine.

Svi sada priznadoše Julijana za augusta, pa i senat u Konstantinopolisu. Opet je sva vlast sjedinjena u jednoj ličnosti.

Još u vrijeme Konstancija II rasprave u krilu kršćanske crkve dovodile su do državne nesigurnosti zbog žestine rasprava i progona. Isto se nastavilo i pod Julijanom. Pobune u Rimu, Konstantinopolisu, Antiohiji, Aleksandriji potresale su imperiju. Protivurječnosti se nalaze na svakom koraku, počevši od augusta, visokog svećenstva do vojnih starješina i legionara. Konstancije II 356. godine izdaje zapovijed da se hramovi moraju zatvoriti, a samo nekoliko mjeseci kasnije kad je posjetio Rim, podjeljuje svećeničke časti i daje prilog za obrede, te njegovom privolom vestalinke i dalje uživaju najveće počasti. Kip Zeusa koji je izradio Fidijski stoji i dalje u Olimpiji, kip Atene na Akropoli, te im se iskazuje najveće poštovanje.

Sve te protivurječnosti želio je i Julijan jednom za svagda da prekine. Zbog toga uspostavlja staru rimsku religiju, nadajući se da će ona postati temelj države i da će time učvrstiti sigurnost i vratiti mir u državi. U početku je bio veoma tolerantan i prema drugim religijama i da pokaže svoju dobru volju, dopusti svim prognanicima povratak u domovinu. Svim se silama trudio da opet uspostavi zakonitost i sudove koji će donositi odluke na temelju zakona, a očistio je dvor od besposličara. Vojska je sve to najbolje primila. Premda je imao namjeru da uvede red u religijama kao i u državi, ipak to nije postigao. Zbog toga staru rimsku religiju proglasi državnom, nadajući

se od nje više nego od kršćanstva. Odgovor kršćanskih biskupa, koji su zabranjivali svako miješanje s nekršćanima izazva nemire i neredu u državi. Na to Julijan odgovori progonima.

Granice države na Zapadu bile su u potpunoj sigurnosti, ali na Istoku su zadavale brige. Zbog toga odluči da sam povede legije na Perziju. Na čelu vojske pošao je 363. godine, pa je u nekoliko bitaka izvojtio pobjede. Sapor traži mir, Julijan to odbija. Želi potpunu pobjedu i mir na granici. Dana 26. X 363. godine podlegao je ranama koje je zadobio u borbi s neprijateljem.

Materijali koji su pronađeni prilikom iskapanja nekropole u Sladojevima ne mogu nam dati odgovore na sva postavljena pitanja, ali nam ipak, bar donekle daju impresiju o životu i običajima jednog domorodačkog naselja koje je bilo samo okruženo rimskom civilizacijom.

Možda je presmjelo ako se tvrdi da su grobovi bili poredani u redove, jer se iskapanjem pronašlo samo sedam grobova, što je zapravo premalen broj da bi se mogli donijeti čvršći zaključci. Ali iz priloženog crteža (T. I, II) a još više na samom terenu dobio se takav utisak.

Grobovi su se nalazili veoma plitko pa su pronalazeni u dubini od 0.65 do 0.30 metara. O ritualu sahranjivanja također se ne može mnogo reći, jer u grobovima nisu pronađeni ostaci dasaka, tekstila ili čavala. Orijehtacija grobova bila je Z—I, pa je glava bila okrenuta prema istoku, odnosno prema izlasku sunca. Samo je grob br. 7 bio orijentiran u pravcu JZ—SI. Također zbunjuje i grob br. 4 u kojemu je pronađena lubanja i kosti ruku i nogu, jer su sve kosti bile na jednom mjestu, odnosno na okupu. Za ovaj grob može se postaviti pitanje da li su kosti pronađene u prvobitnom položaju ili su se zbog različitih uzroka pomicala i promijenile prvobitni položaj.

Prema keramičkim priložima koji su pronađeni u grobovima možemo zaključiti da je nekropola pripadala nekom domorodačkom stanovništvu koje je ovdje živjelo na dosta patrijarhalan način i da je viša materijalna kultura Rima bila za njih nedostupna ili neprijemljiva, premda se naselje nalazilo dosta blizu veoma prometne ceste koja je išla iz Poetovia u Mursu. Keramika je provincijalna, izrađivana od mjesnog stanovništva. Nije pronađena niti jedna cijela posuda niti jedna krhotina posude uvezene keramike. Priloga od stakla nije nađeno kako za vrijeme iskapanja, tako ni ranije, prema podacima radnika ove ciglane, što je također veoma karakteristično.

Veoma su interesantni podaci koje nam pružaju pronađeni novci, kako u pogledu vladara koji su ih kovali, tako i u pogledu ekonomike toga doba, kao i vremena kad je nekropola bila u upotrebi. U G. br. 1 nađeno je 8 komada novaca od kojih 3 nisu pročitana. U G. br. 2 bilo je 7 komada od kojih 2 nisu pročitana. U G. br. 3 bilo je svega 2 komada i oba su pročitana. U G. br. 4 bilo je 38 komada od kojih je pročitano 28 a 10 nije. U G. br. 5 bilo je 44 komada od kojih je 35 pročitano a 9 nije. U G. br. 6 bilo je 12 komada od kojih 2 nisu pročitana. U G. br. 7 nije bilo novčanih priloga.

U G. br. 1 bili su novci ovih vladara: Konstantina I 1 kom., Konstancija II 1 kom. i Konstansa 3 komada. U G. br. 2: Konstancija II 4 kom. i Konstansa 1 komad. U G. br. 3: Konstancija Gala 2 kom. U G. br. 4 Konstancija II 16 kom., Konstansa 4 kom., Gala 4 kom. i Julijana 4 komada. U G. br. 5: Konstantina I 4 kom., Konstancija II 12 kom., Konstansa 14 kom., Delmacija 1 kom., Vetranija 1 kom. i Konstantinopolisa 3 komada. U G. br. 6: Konstancija II 6 kom., Konstansa 2 kom. i Gala 2 kom.

Najveći broj novaca pripada Konstanciju II, i to 39 komada. Konstansu 24, Galu 8, Konstantinu I 5, Julijanu 4 i Konstantinopolisu 3 kom. te Delmaciju i Vetraniju po 1 komad. Najveći broj komada kovan je u Sisciji. U ovoj je kovnici izrađeno 11 komada novaca Konstancija II, 10 kom. novaca Konstansa, od 7 kom. Galovih 4, te Julijana 3 komada. Novac Vetranija kovan je u Solunu.

Veoma je interesantno pogledati i reverse navedenih novaca. Konstancije II ima 21 kom. s reversom: FEL TEMP REPARATIO, 10 kom. sa VICTORIAE DD AUGG Q NN, 2 kom. sa VOT XX MULT XXX, 2 kom. sa GLORIA EXERCITUS, 2 kom. sa SPES REI PUBLICE (sic!) i 1 kom. sa GLORIA ROMANORUM. Na novcima Konstansa najveći je broj komada s legendom: VICTORIAE DD AUGG Q NN i to 15 kom., s legendom GLORIA EXERCITUS 4 kom., VOT XX MULT XXX 2 kom., a po jedan komad sa FEL TEMP REPARATIO i SPES REI PUBLICE(sic!) i VOT X MULT XX. U ovom slučaju za nas je najinteresantniji Julijan i njegovi novci. Sva četiri komada pronađena su u G. br. 4, pa za ovaj grob možemo kazati i da je najmlađi u ovoj nekropoli. Novci imaju ove reverse: FEL TEMP REPARATIO 2 komada i SPES REI PUBLICE(sic!) 2 kom. Od ova 4 komada, 2 nemaju oznaku kovnice a po 1 kovan je u Sisciji i Sirmiumu. Prema aversu Julijanovi novci kovani su prije 360. godine, jer se na njima ne nalazi natpis AUG.

Vrijeme postanka nekropole može se odrediti prema pronađenim novcima. Međutim, mora se imati na umu da su rimski novci bili veoma dugo u opticaju, pa i u ovoj nekropoli imademo novaca od Konstantina I do Julijana. Preciznije vrijeme u kojem je bila nekropola u upotrebi daju nam novci Julijana, jer su oni od svih pronađenih novaca posljedni kovani, i daju nam potvrdu da je i u doba Julijana bila u upotrebi. Pomalo začuđuje to da su pronađeni novci samo iz dinastije Konstantina. To nas navodi na pomisao da su ovih sedam pokojnika pokopani u veoma bliskom vremenskom razmaku, dok su novci dinastije Konstantina još bili u općoj upotrebi. Količina priloženih novaca daje nam bar donekle uvid u ekonomske prilike tog doba, kad su se zbog nemirnog i nestabilnog vremena vodili stalni ratovi, pa je cijena robe bila u neprekidnom porastu zbog manje proizvodnje, a time je opet kupovna moć i vrijednost novcu opadala. To nam je već bilo poznato i iz ranijih iskustava, jer se na terenu Slavonije dosada pronašla ogromna količina novaca baš iz te dinastije.

Čini nam se, prema podacima koje nam daju pronađeni novci, da je pokapanje izvršeno u veoma kratkom vremenskom razmaku, pa možda čak i da je istovremeno izvršeno. To se moglo dogoditi samo u slučaju da je smrt nastupila zbog bolesti koja je uzela veće razmjere, odnosno neke epidemije ili da je smrt bila nasilna. Nasilna smrt većeg broja ljudi iz jednog naselja, u konkretnom slučaju baš ovoga kojemu je pripadala nekropola, mogla se desiti u vrijeme kad su Julijanove legije nadirale prema Podunavlju. Naselje se nalazilo nedaleko od ceste Poetovio—Mursa, pa je stanovništvo moglo stradati od legionara zbog toga što je bilo naklonjeno protivniku ili prilikom nasilnog snabdijevanja namirnicama za legije. Međutim, teško je nešto sigurnije reći, jer je otkopan premalen broj grobova, pa je analogno tome pronađeno i premalo materijala koji bi nam dao čvršće oslonce. Uz to nije nam sasvim poznato koliko komada i koji su se novci nalazili kao prilozi u već prije razorenim grobovima. Rečeno je da su radnici s ciglane pronašli nekoliko komada novaca iz tih razorenih grobova i da su prema njihovim opisima

pripadali Konstantinovoj dinastiji. Međutim, i ovaj nam podatak nije dovoljno čvrst i pouzdan izvor.

Prilozi koji su pronađeni u grobovima i način sahranjivanja daje nam sliku tipičnog provincijalnog domorodačkog načina života. U grobovima pronađena je keramika samo domaće proizvodnje. Premda nam ona daje podatke o velikoj vještini proizvođača, ipak je dokaz ekonomskih mogućnosti stanovnika ovog naselja. To je odraz ekonomske oskudice stanovnika naselja na obronku šumovitog Kupreša koji su se mogli baviti stočarstvom, ali oni vjerojatno nisu bili i posjednici bogate i plodne ravnice koja se protezala daleko na sjever.

Ovim prilogom dali smo dokumentaciju o izvršenom arheološkom zahvatu na ciglani u Sladojevcima. Budući da u nalazima dominiraju novci, oni su obrađeni tako da bi koristili boljem poznavanju monetarne historije Slavonije toga razdoblja. Ujedno da bi se bolje shvatili arheološki rezultati i numizmatička analiza s kojom se nekropola mogla točnije datirati dali smo historijski prikaz cijele ove turbulentne epohe.

Izvori i literatura

E. Eusebius, Vita Constantini, izd. J. A. Heikel, 1902; F. Eutropius, Breviarum ab urbe condita, izd. Rühl, Lipsiae 1887; L. C. Lactantius, De mortibus persecutorum, izd. J. Pesent, Torino 1923; A. Victor, Caesares, izd. F. Pichlmayr, Lipsiae 1911; Zosimus, Historia Nova, izd. L. Mendelsohn, Lipsiae 1887; J. Brunšmid, Colonia Aelia Mursa, VHAD, N. S. 4, Zagreb 1900; F. Bulić, Car Dioklecijan. Njegovo ime, njegova domovina i mjesto gdje se rodio. Kada i kako je umro. VHAD, N. S. 14, Zagreb 1919; Bulić-Karaman, Palača cara Dioklecijana u Splitu, Zagreb, 1927; Burckhard, Die Zeit Constantinis des Grossen, Leipzig 1880; J. Geffecken, Kaiser Julianus, Leipzig 1914; G. F. Hertzberg, Geschichte des römischen Kaiserreiches, Berlin 1880; Historija naroda Jugoslavije I, Zagreb 1953; Maškin, Istorija starog Rima, Beograd 1951; Niese-Hohl, Grundriss der römischen Geschichte; München 1923; I. Rabar, Poviest carstva rimskoga II, Zagreb 1889; H. Schiller, Geschichte der römischen Kaiserzeit II, Gotha 1883; O. Seek, Geschichte des Untergangs der antiken Welt I, Berlin 1910; E. Stein, Geschichte des spätrömischen Reiches I, Wien 1928.

Die spätrömische Nekropolis in Sladojevci

Die spätrömische Nekropolis auf der Ziegelei Sladojevci, circa 4 km von Podravska Slatina entfernt, befindet sich an der Strasse, die von Podravska Slatina nach Virovitica führt. Podravska Slatina und Virovitica liegen an der Eisenbahnlinie, welche die Podravina in der Richtung Osijek—Zagreb durchquert.

Die in den Gräbern aufgefundenen Gegenstände sind provinziale Erzeugnisse, und als solche ein Zeugnis vom Leben in dieser einheimischen Siedlung. Obgleich sich die Siedlung in unmittelbarer Nähe des sehr wichtigen und belebten Verkehrsweges Poetovio—Mursa befand, sind in keinem Grabe Gefässe, nicht einmal ein einziger Scherben eines durch Handel erworbenen Gefässes aufgefunden worden.

Die gefundenen Münzen gehören sämtlich der Dynastie Konstantins an und enden mit Julian. Im Grabe 4 sind 38 Münzen aufgefunden worden, von denen 16 Konstantin, 4 Konstanz, 4 Gallus und 4 Julian angehören, während 10 Münzen unentziffert blieben. Im Grabe 5 fand man 44 Münzen und zwar 4 Konstantin, 14 Konstanz, 12 Konstantius, 1 Delmatius, 1 Vetranius und 1 Konstantinopolis'angehörend; 9 Münzen blieben unentziffert. Die in den Gräbern aufgefundenen Münzen bieten ein allgemeines Bild jener Zeit.

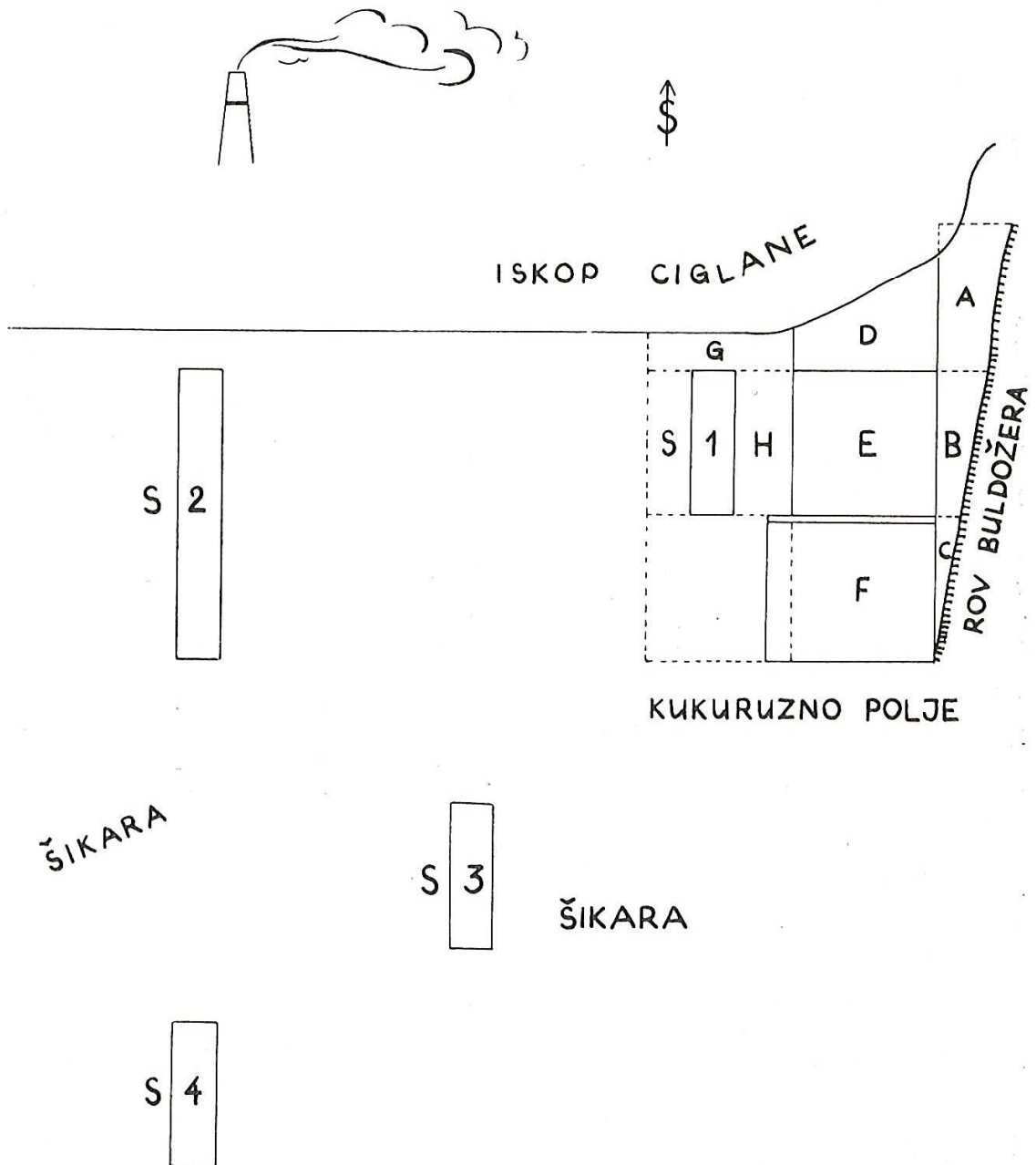
Das Grab 4, in dem 4 Stück Julian aufgefunden wurden, ist jedenfalls das jüngste Grab. Man kann annehmen, dass die Beerdigung auf dieser Nekropolis in einer kurzen Zeitspanne, vielleicht sogar gleichzeitig stattgefunden hat und zwar

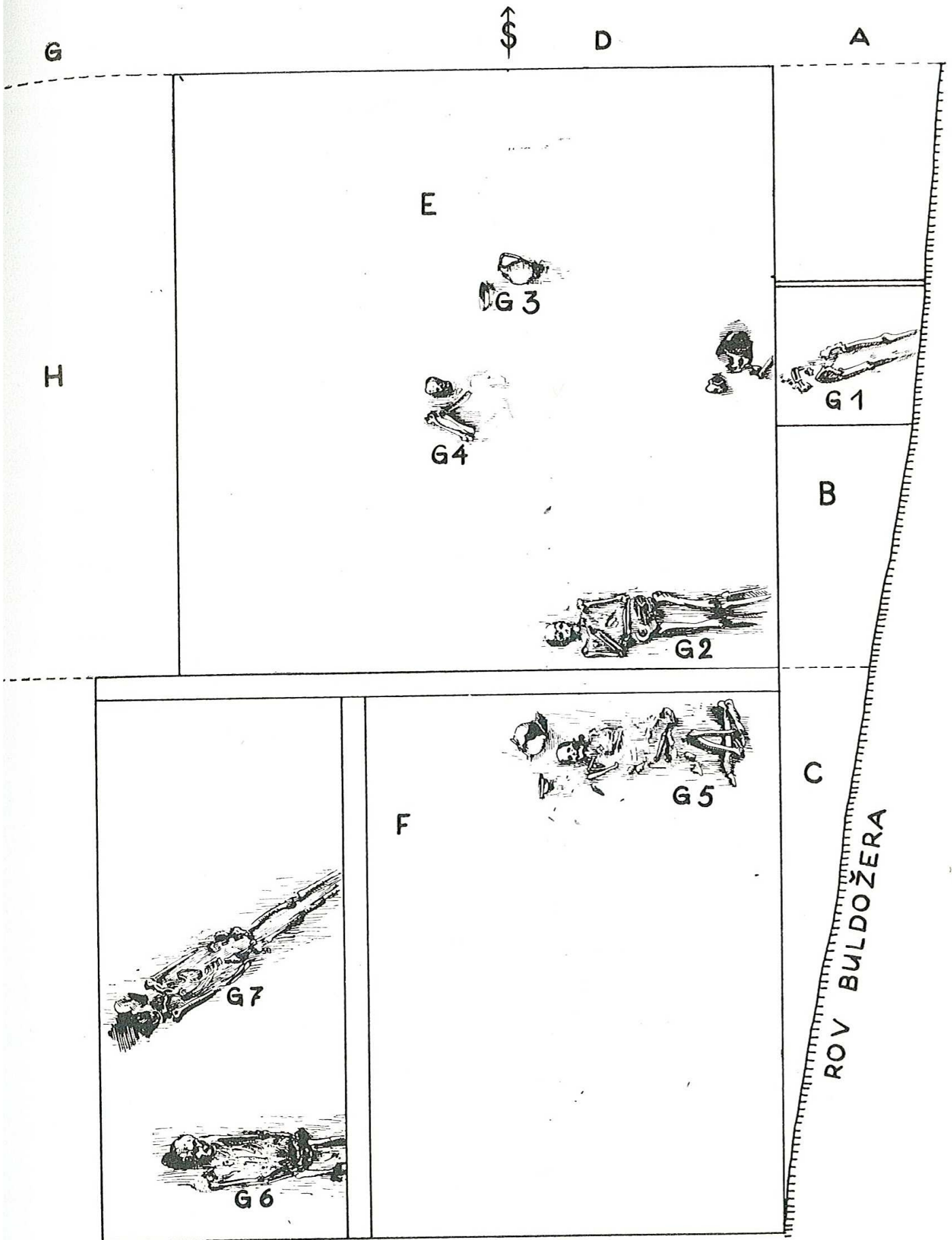
entweder infolge einer Epidemie oder infolge gewalttätig verursachten Todes einer grösseren Anzahl einheimischer Bewohner. Dafür sprechen Julians Münzen. Da sich die genannte Siedlung in unmittelbarer Nähe der Strasse Poetovio—Mursa befand und das Eindringen der Legionen Julians in die Donauländer zu dieser Zeit stattfand, ist ein gewalttätiger Tod einer grösseren Anzahl von Menschen durchaus annehmbar.

In den Gräbern ist nur Keramik einheimischer Produktion, die aber nur eine relative Fertigkeit der Bewohner dieser Siedlung zeigt, aufgefunden worden. Das gänzliche Fehlen von Gegenständen aus Glas kann als Beweis von der Armut der Bevölkerung aufgefasst werden. Die Siedlung befand sich an den letzten Abhängen des bewaldeten Kupreš-Gebirges und die Bewohner waren wahrscheinlich nicht Besitzer der grossen, reichen und weit nach Norden sich erstreckenden Ebene. Es ist anzunehmen, dass sie sich mit Viehzucht befassten.

Die geringe Zahl der erforschten Gräber und das bescheidene vorgefundene Material bieten nicht genügend Anhaltspunkte um feste und sichere Schlüsse über die Bewohner und die Lebensformen in einer solchen Provinzialsiedlung des 4. Jahrhunderts zu ziehen.

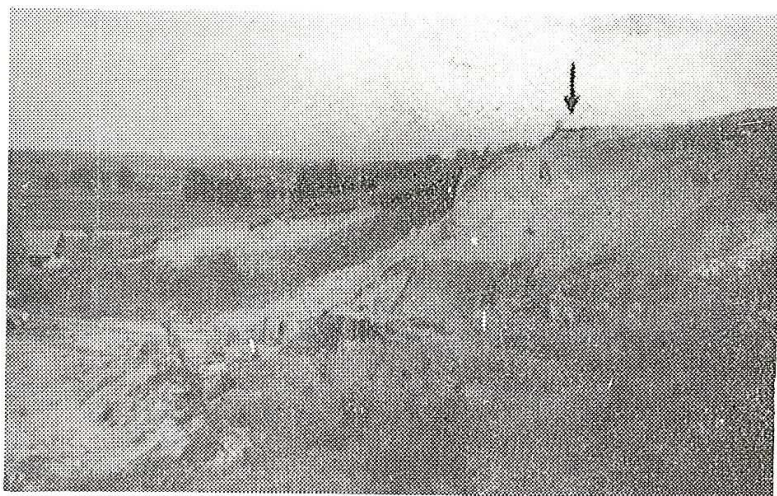

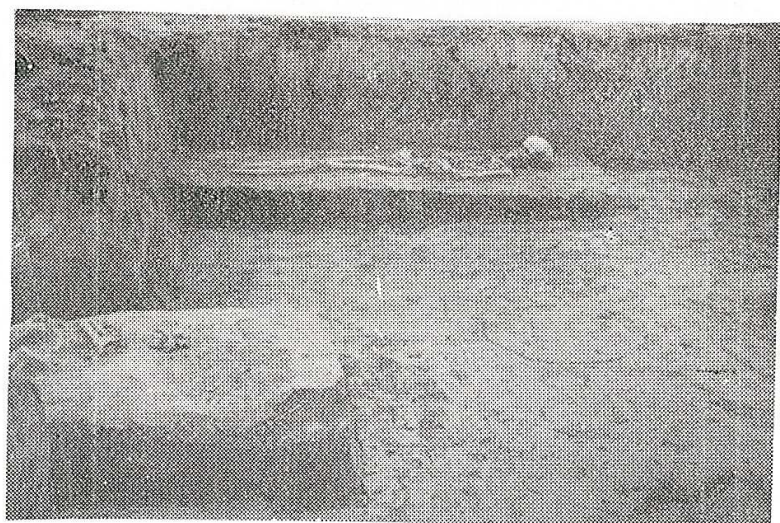
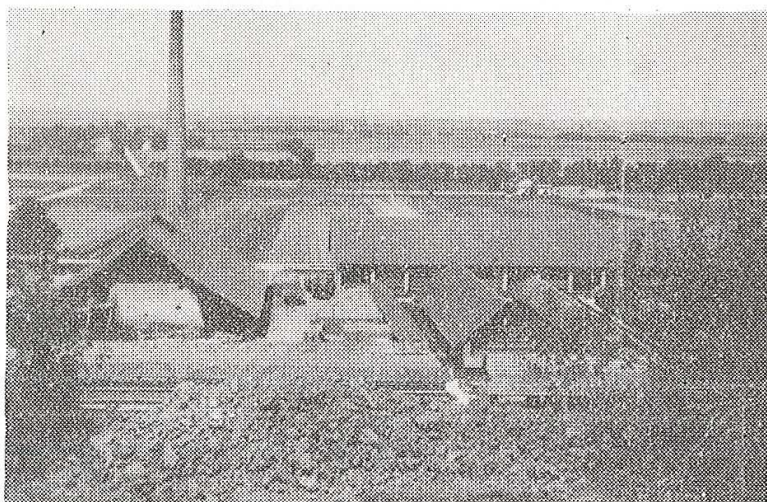

T. III

1

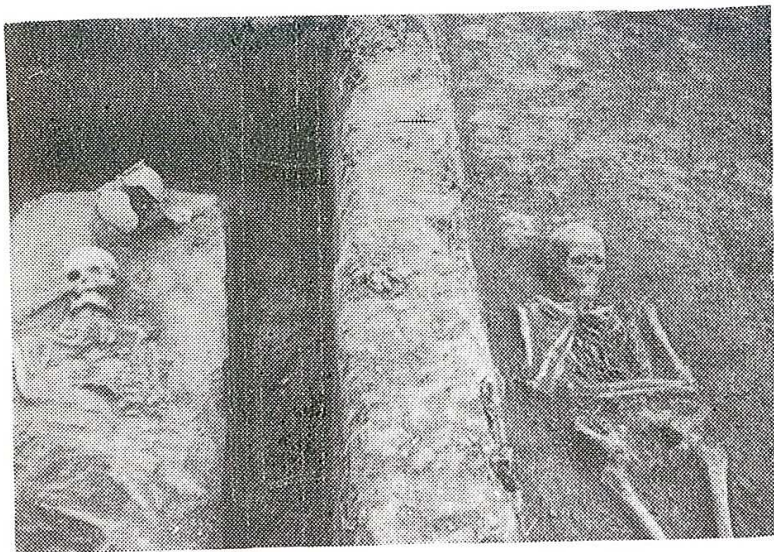
2

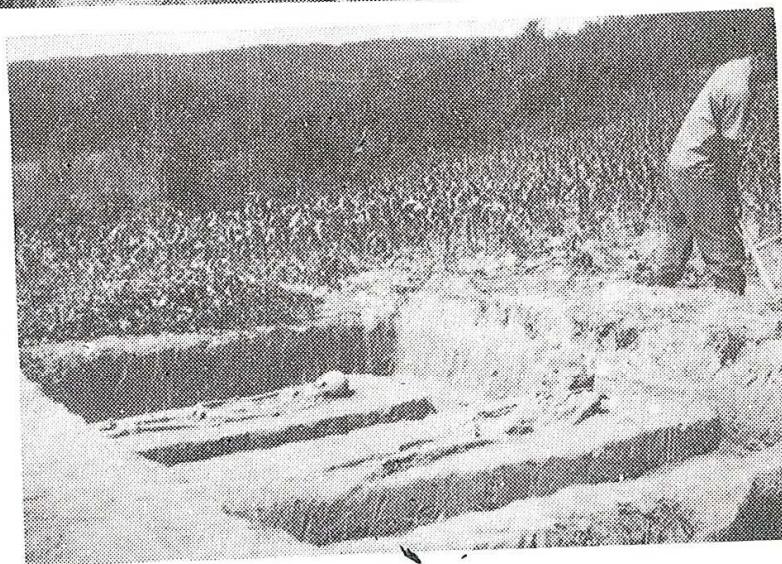
G BR. 1; 2

T. IV

G BR. 5:2

G BR. 6:7

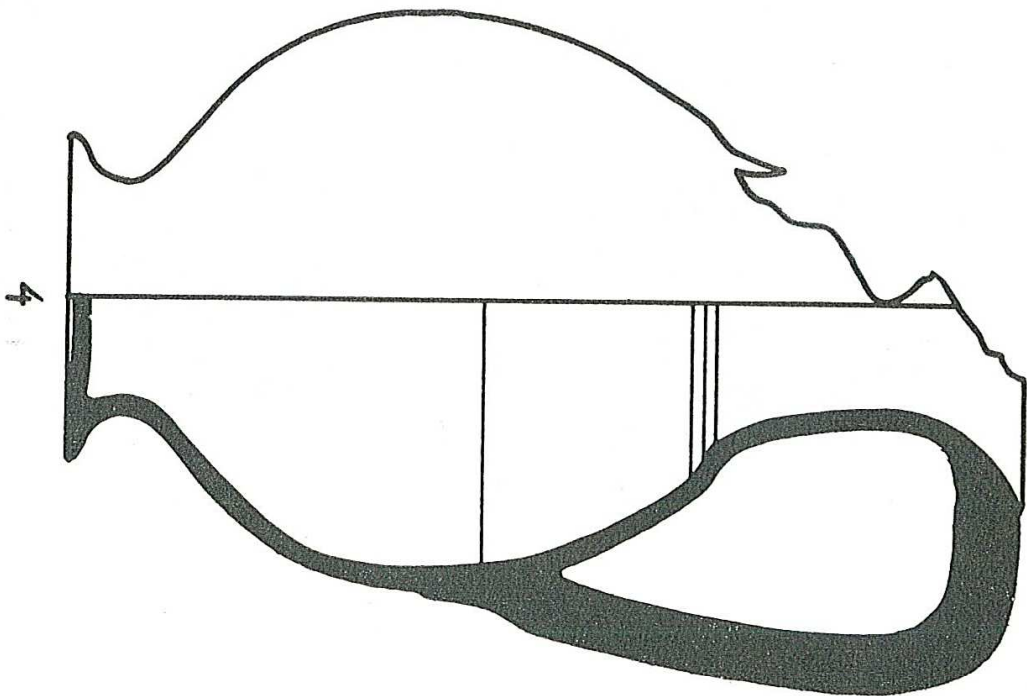
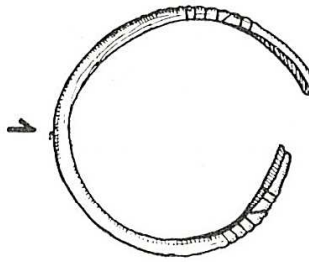
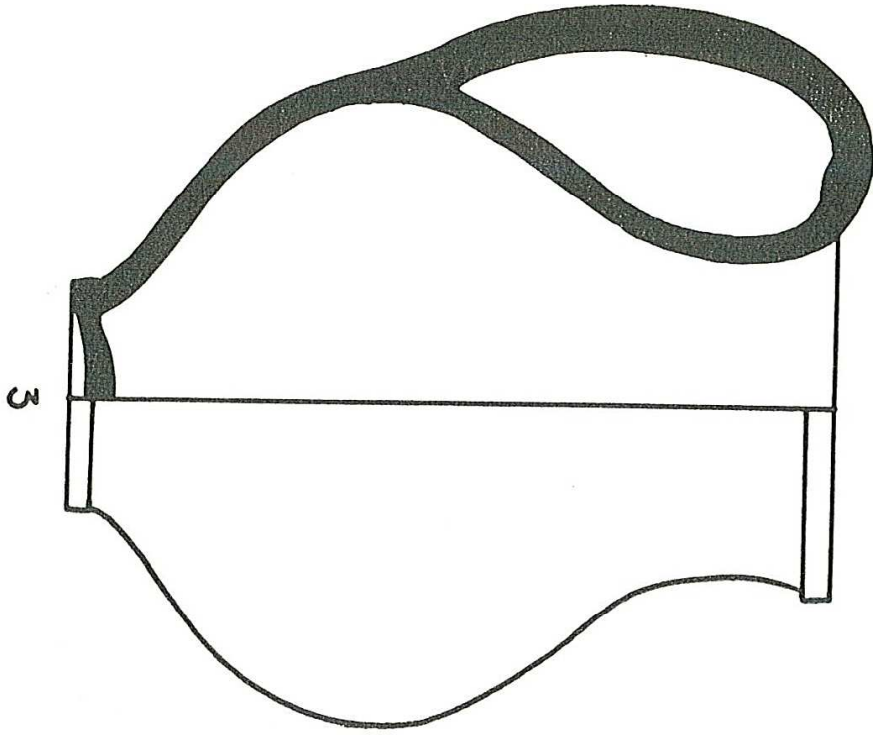

G BR 1
2

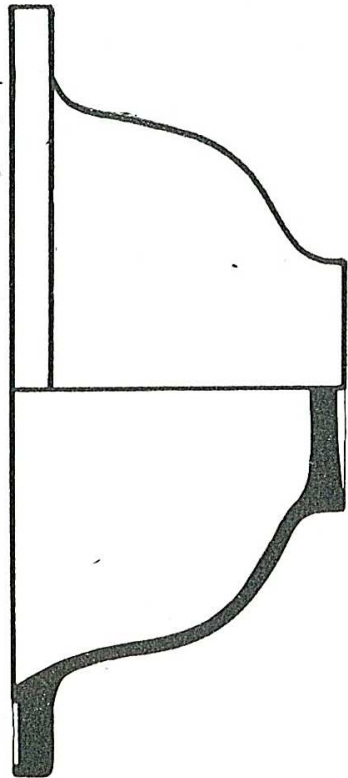
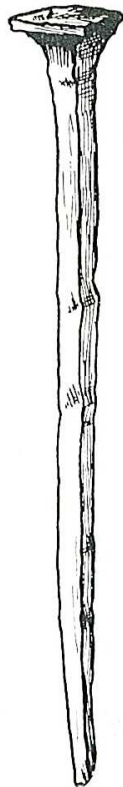
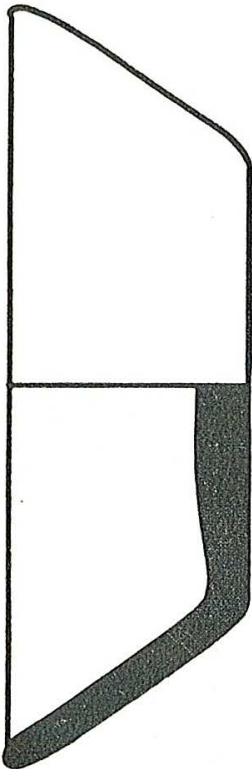
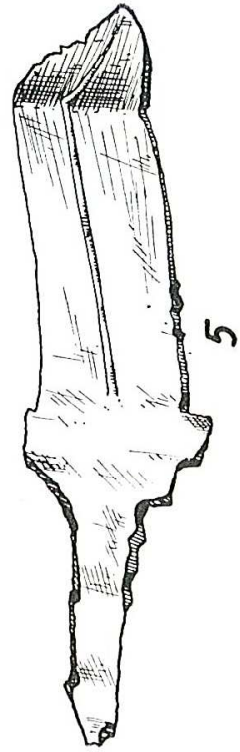
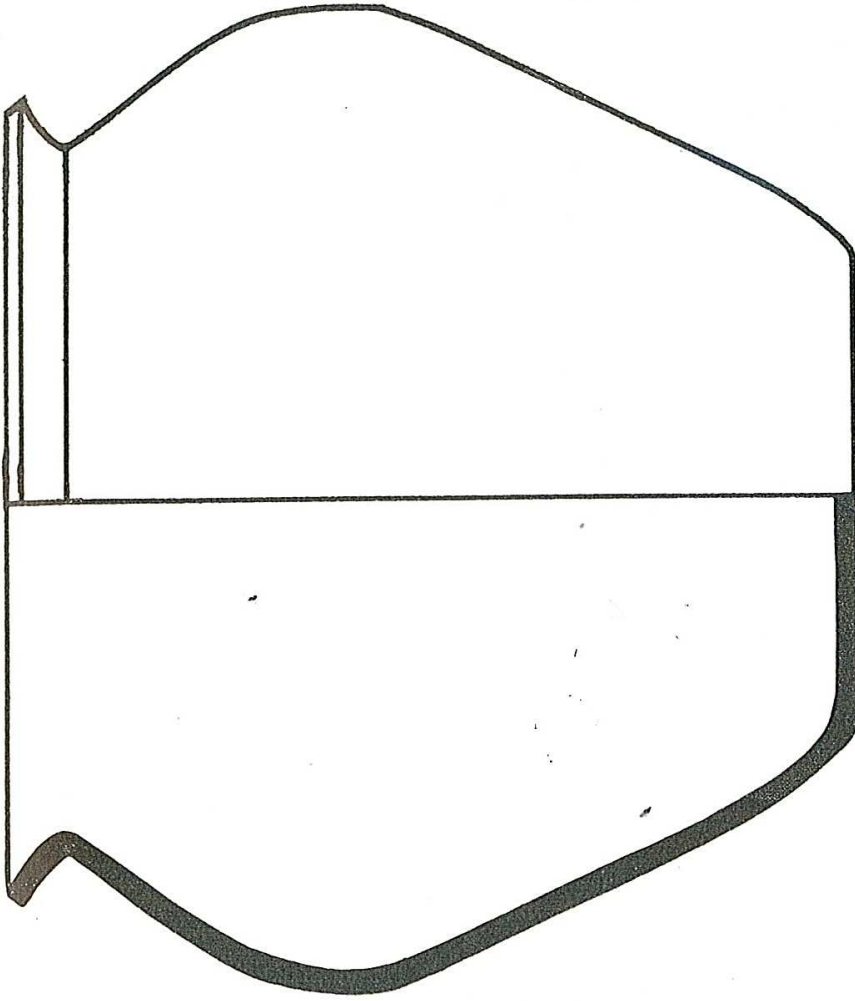
G BR. 1
1

T. V

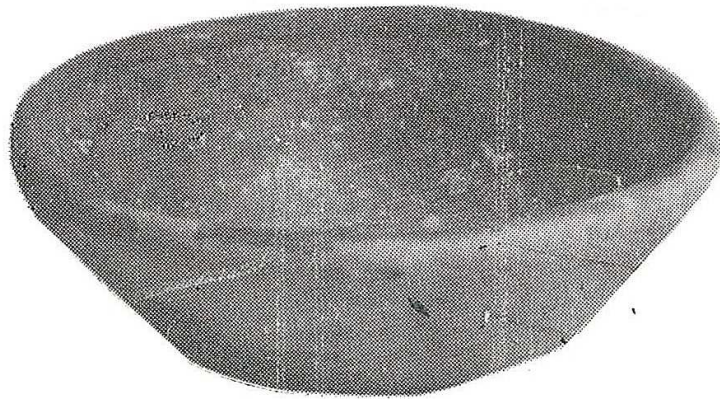

T. VI

1

2

3